

UDK 81'27:32]

32:808.5]

Pregledni rad

Review paper

Suzana Marković

GOVORNI ČIN ŽALBE U DIREKTIVNOJ FUNKCIJI U POLITIČKOM DISKURSU

U radu analiziramo način realizacije govornog čina žalbe u političkom diskursu, tj. u predsjedničkoj debati između Donalda Trampa i Hilari Klinton. Primjeri se analiziraju sa sintaksičkog aspekta. Predsjednički kandidati najčešće pribjegavaju eksplicitnim izjavnim rečenicama u kojima nedvosmisleno kritikuju političkog oponenta, ali smo zabilježili i druge načine kojima se ostvaruje ili naglašava govorni čin žalbe, kao što su postupci intenziviranja, pasivne konstrukcije, interogativne rečenice, diskursni markeri za skretanje pažnje. Svrha govornog čina žalbe realizovane u političkom diskursu kakva je predsjednička debata jeste direktivnog karaktera – intencija predsjedničkog kandidata je da diskredituje svog političkog oponenta tako što će, iznoseći negativnosti o njemu i njegovoj političkoj praksi, pridobiti veći broj glasača.

Ključne riječi: govorni čin žalbe, politički diskurs, direktivnost, postupci intenziviranja, pasivizacija, interogativi, markeri za skretanje pažnje.

1. UVOD

Političari na raznovrsne načine kreiraju svijest širokih narodnih masa, a jedan od tih načina je zasigurno i jezik. Oni često govore o temama koje su od opšteg interesa njihovih građana i često se služe raznovrsnim jezičkim strategijama kako bi pridobili njihovo povjerenje. To se posebno ističe u predizbornom periodu kada svaki političar

predstavlja sebe i svoju stranku u najboljem svijetlu, dok za opoziciju čuva ne baš komplementarne izjave. Stoga smo se odlučili da u ovome radu analiziramo način realizacije govornog čina žalbe, odnosno jezičke mehanizme iskazivanja nezadovoljstva prema političkom oponentu u političkom diskursu s ciljem da se pridobije što veći broj glasača. Prema kategorizaciji govornih činova na pet grupa¹ koju nudi Serl, žalba spada u red ekspresivnih govornih činova (Searle 1979). Cilj rada jeste da se ukaže na to da određeni govorni čin, kakav je govorni čin žalbe, realizovan u specifičnom diskursu, kakav je politički diskurs, mijenja svoju primarnu kategoriju (u našem slučaju, kategoriju ekspresivnog govornog čina) i poprima svojstva direktivnog govornog čina. U tom slučaju, "jedan govorni čin se realizuje indirektno upotrebom drugog"², te tako postaje indirektni govorni čin. Drugim riječima, svrha žalbe nije samo da se izrazi nezadovoljstvo prema političkom oponentu (ekspresivni govorni čin), nego je njen cilj da se glasači indirektno navedu da glasaju za političara koji izražava žalbu (direktivni govorni čin).

Primjere koje smo analizirali u ovome radu zabilježili smo u tri predsjedničke debate između predsjedničkih kandidata Donalda Trampa i Hilari Klinton koje su se odvijale u Sjedinjenim Američkim Državama 2016. godine. U ovim debatama govorilo se o različitim pitanjima od opšteg društvenog značaja, kao što je pitanje zaposlenja, nelegalne imigracije, diskriminacije po raznim osnovama i slično. Razlika koja je uočena u konceptu ove tri debate ogleda se u tome da je druga uključivala i pitanja koja su postavljali građani iz publike ili putem društvenih mreža. U cijelosti transkribovanu debatu pratili smo putem internetske stranice [politico.com](http://www.politico.com)³, što je olakšalo postupak izdvajanja primjera za analizu. Na početku svake od debata voditelj programa ističe da predsjednički kandidati nisu imali pristupa pitanjima koja će im biti postavljena.

2. TEORIJSKI OKVIR RADA

Analiza primjera će se vršiti iz ugla teorije govornih činova (Austin 1962, Searle 1969, 1975, Sadock 1974, Bach & Harnish 1979, Levinson 1983) i kritičke analize

---

¹ Reprezentativni, direktivni, komisivni, deklarativni i ekspresivni.

² "...one illocutionary act is performed indirectly by way of performing another." (Searle 1975: 60)

³ Prva predsjednička debata se može naći putem linka <http://www.politico.com/story/2016/09/full-transcript-first-2016-presidential-debate-228761>; druga: <http://www.politico.com/story/2016/10/2016-presidential-debate-transcript-229519>; treća putem linka: <http://www.politico.com/story/2016/10/full-transcript-third-2016-presidential-debate-230063> (pristupljeno u periodu od 1. februara do 1. marta 2017. godine).

diskursa (Fairclough 1989, 1995, van Dijk 2005, 2006, Wilson 2005). Teorija govornih činova doprinijela je praktičnijem tumačenju jezičkih pojava koje je podrazumijevalo ideju da se jezikom ne saopštavaju samo neke kodirane informacije, nego da se njime djeluje, odnosno koncept ove teorije podrazumijeva da reći nešto znači i učiniti nešto (Austin 1962). Kada je riječ o teoriji govornih činova, potrebno je ukazati na tri elementa koja čine određeni govorni čin: lokucija (sam čin kazivanja nečega), ilokucija (namjera koju govorno lice želi da postigne) i perlokucija (efekat koji dati govorni čin ima na sagovornika). Ilokucionna snaga izdvojenih primjera jeste izražavanje žalbe i nezadovoljstva govornika prema direktno prisutnom sagovorniku – političkom protivniku. S obzirom na to da se komunikacija odvija u specifičnom okruženju, koje podrazumijeva i direktno prisustvo određene skupine ljudi (voditelji programa, publika u studiju, gledaoci koji prate program van televizijskog studija), perlokucionni efekat koji predsjednički kandidat želi da postigne svojim javnim pojavljivanjem jeste obezbjeđivanje glasova za sebe kako bi odnio pobjedu na predsjedničkim izborima.

Govorni čin kojim se izražava nezadovoljstvo, prijekor, optužba, uvreda usmjerena na drugo lice koje je prouzrokovalo negativnu emociju kod govornika predstavlja govorni čin žalbe (eng. complaint). U ovom radu neće se praviti razlika između optužbe, kritike, prijekora, nezadovoljstva i slično, budući da „nije lako (a nije ni nužno korisno) povući oštru granicu između njih”⁴ (Laforest 2002: 1597). Razlikujemo direktnu i indirektnu žalbu. Direktna žalba je usmjerena na direktno prisutnog adresata, dok je indirektna žalba podijeljena na tri podgrupe: žalba sa ličnim fokusom (žalba na lične nedostatke i žalba na situaciju koja utiče na govornikov život), žalba sa bezličnim fokusom (koja se odnosi na nezadovoljstvo opštih razmjera) i žalba na treće lice koje nije prisutno u trenutnoj komunikacionoj situaciji (Boxer 1993: 108–110). Budući da je politička debata vid komunikacije u kojoj svaki političar ističe samo svoje dobre strane, žalbu na lične nedostatke očekivano nismo zabilježili u korpusu. Žalbe na situacije sa ličnim fokusom se prepliću sa onima sa bezličnim fokusom, budući da u fokus stavljaju nedaće koje imaju posredan ili neposredan efekat na život govornika a posebno naroda čije interese zastupa (nezaposlenost, siromaštvo, diskriminacija i slično). Žalbe na treće lice ogleda se u tome da govornik kritikuje predstavnike protivničke stranke koji možda i nisu prisutni u studiju, ali za koje se pretpostavlja da prate konkretni televizijski sadržaj (npr. Tramp kritikuje Obama ili njegovu administraciju). U radu ćemo žalbu posmatrati u opštem smislu,

---

⁴ „it is not easy (and may be not necessarily that useful) to distinguish very clearly between them.“

kao čin kojim se izražava nezadovoljstvo, bez obzira da li je intencija usmjerena na direktno prisutnog oponenta ili neprisutne pripadnike protivnikove stranke.

Drugi važan teorijski konstrukt u okviru kojeg ćemo pristupiti problemu jeste kritička analiza diskursa, koja u izučavanju jezika ističe njegovu važnost „u stvaranju, održavanju i mijenjanju moći u društvenim odnosima“⁵ (Fairclough 1989:1). U svom opširnom bavljenju analizom političkog diskursa van Dijk ukazuje na brojne jezičke strategije kojima se političari služe u svojim javnim nastupima, a koje predstavljaju oblik političke manipulacije (van Dijk 2006: 373). Sve te strategije su binarne i podrazumijevaju isticanje pozitivnih karakteristika jednog političara i negativnih karakteristika njegovog oponenta. Drugim riječima, govornik nastoji da sebe i svoju stranku predstavi u pozitivnom, a protivnika u negativnom svjetlu ističući njegove loše poteze i propuste u njegovoj političkoj strategiji. Na taj način se glasačima šalje poruka da ne glasaju za protivnika, budući da je njegov plan neodrživ i podsjećajući ih na loše lične i političke osobine oponenta i njegove stranke. Mi ćemo se u ovom radu zadržati na analizi onih pojedinačnih ili vezanih rečenica kojima se naglašavaju protivnikove negativne strane, dok one kojima govornik ističe svoje zasluge i pozitivne karakteristike neće biti uvrštene u analizu.

3. ANALIZA

Brojni su mehanizmi kojima se može izraziti žalba ili nezadovoljstvo u političkom diskursu. Iako se u svom radu bave drugim sintaksičko-pragmatičkim analizama u političkim govorima, kao što je upotreba sintaksičkih eufemizma kojima se političari ograđuju od davanja eksplicitnih obećanja s ciljem izbjegavanja potencijalne odgovornosti, Mišić-Ilić i Radulović izdvajaju neke od sintaksičkih struktura koje smo iskoristili u ovom radu: pasivizacija i suprotne rečenice (Mišić-Ilić i Radulović 2014). S druge strane, analizirajući leksičke i sintaksičke elemente u političkom govoru u funkciji ubjeđivanja, izdvajaju se sljedeće strukture koje smo iskoristili za klasifikaciju primjera u ovome radu: paralelizam, frontiranje i interogativne rečenice (Sharndama & Mgbemena 2015).

Primjere koje smo analizirali u radu klasifikovali smo prema sintaksičkom kriterijumu na sljedeći način: intenziviranje (paralelizam, frontiranje, pomoćni glagol u potvrdnoj izjavnoj rečenici), suprotne rečenice, sredstva za skretanje pažnje,

---

⁵ “...in production, maintenance and change of social relations in power.”(Fairclough 1989:1).

interrogativne rečenice, pasivne rečenice (sa agensom i bez agensa, složenije pasivne konstrukcije), eksplicitne izjavne rečenice, implicitne izjavne rečenice. U radu ćemo primijeniti strukturalistički i pragmalingvistički metod. Primjere ćemo klasifikovati prema sintaksičkom kriterijumu, pri čemu ćemo navoditi po jedan primjer od oba predsjednička kandidata, a potom ćemo ih ukratko interpretirati prema pragmatičkom kriterijumu, odnosno ukazaćemo na intenciju govornog subjekta pri verbalizaciji izdvojenih sintaksičkim struktura.

Intenziviranje se vrši na više načina, kao što je obrt u normativnom *SVOMPT*⁶ redu riječi, upotrebom pomoćnog glagola u izjavnim rečenicama, različite vrste ponavljanja na nivou jedne ili nekoliko vezanih rečenica i slično. Cilj koji govornik želi da postigne jeste da posebno istakne protivnikove negativnosti, da ga optuži za pogrešne postuke i slično. Postupak intenziviranja je zasigurno svrsishodan, što možemo uočiti ukoliko uporedimo neki neutralni iskaz sa njegovim intenziviranim parom (npr. neutralni *You made a wrong choice*. nasuprot intenziviranom *You did make a wrong choice*.).

Paralelizam, kao intenzifikacijski postupak, podrazumijeva ponavljanje rečenice ili dijelova rečenice, pri čemu se ostvaruje rečenični ritam. Ilokuciona snaga takvih iskaza jeste da se privuče pažnja na određeni konkretni dio rečenice koji nosi važnu poruku, te ga je neophodno posebno naglasiti. Dijelovi koji se ponavljaju sadrže ideje jednake važnosti i ovako formulisani doprinose ekspresivnosti cjelovitog govora političara. Ponavljanje se vrši kako unutar rečenice kao sintaksičke cjeline, tako i u vidu nekoliko uzastopnih zasebnih rečeničnih cjelina koje istovjetno počinju. Njima se eksplicitno ili implicitno izražava žalba govornog subjekta na postupke protivnika, a poruka koja se šalje široj javnosti jeste direktivnog karaktera – da se ne glasa za protivnika.

1. (DT): And frankly, when you look at her real record, take a look at Syria, take a look at the migration, take a look at Libya, take a look at Iraq. She gave us ISIS because her and Obama created this huge vacuum...
2. (HC): He went after Mr. And Mrs. Khan, the parents of a young man who died serving our country, a gold star family because of their religion. He went after John McCain, a prisoner of war, said he prefers people that aren't captured. He went after a federal judge born in Indiana but who Donald said couldn't be trusted to try the fraud and racketeering case against Trump University because his parents were Mexican.

---

⁶ Subject, Verb, Object, Manner, Place, Time.

Prvi izdvojeni primjer (1) je asocijativnog i implicitnog karaktera. Govornik želi da asocira javnost na sve nedaće koje se dešavaju na referentnim prostornim tačkama, a ovaj iskaz implicira da je za njih odgovorna protivnička strana, što predstavlja jezgro kritike, dodatno potvrđeno u nastavku kazivanja gdje govornik eksplicitno optužuje protivnika. Efekat koji govornik želi da postigne jeste da probudi svijest i podsjeti širu javnost na sve nevolje koje se vezuju za navedene lokalitete, a za koje krivi protivnika, kako bi zapravo pridobio što više simpatizera na svoju stranu. Drugi primjer (2) takođe je izrazito ekspresivan i ima isti konačni cilj – što više negativno okarakterisati protivnika, pa ovaj segment diskursa u cjelosti implicira da govornik oponenta smatra rasistom sa puno predrasuda.

Frontiranje kao sredstvo intenziviranja podrazumijeva određene promjene u redu riječi, tj. u sintaksičko-semantičkom *SVO* obrascu. Njegova diskursna funkcija jeste naglašavanje rečeničnog elementa u inicijalnoj poziciji. Postupak frontiranja zabilježen u analiziranoj predsjedničkoj debati ima za cilj da istakne negativne karakteristike oponenta, kao što su loše upravljanje zemljom, neadekvatne odluke i slično. Izdvajamo sljedeći ilustrativni primjer:

3. (DT): She doesn't do anything about anything other than talk. With her, it's all talk and no action.

U datom primjeru, inicijalno je pozicionirana prepozicijska fraza, koja je po sintaksičko-semantičkom obrascu predviđena u finalnom dijelu nakon dopune kopulativnom predikatu, a njen krajnji cilj jeste da se politički oponent što više diskredituje u očima javnosti, kako bi govornik pridobio glasače za sebe.

Isticanje jezgra žalbe vrši se i upotrebom pomoćnog glagola u izjavnoj rečenici. Pomoćni glagol u engleskom jeziku, podsjećamo, ima prije svega udjela u građenju interogativnih i odričnih oblika. Međutim, kada se upotrijebi u izjavnoj rečenici, ona je posebno naglašena. Govornici to strateški upotrebljavaju da naglase političke propuste suprotne strane zarad postizanja sopstvenoga cilja.

4. (DT): You shouldn't have been in Iraq, but you did vote for it.

U izdvojenoj potvrdi govornik ukazuje na pogršne poteze svog protivnika upotrebom suprotne rečenice u okviru koje najprije eksplicitno iskazuje da određena radnja za koju tereti protivnika nije trebalo da se realizuje, a u suprotnom dijelu rečenice upotrebom pomoćnog glagola naglašava da se jeste realizovala kao rezultat

pogrešne procjene. Mnogo je jači efekat upotrebe pomoćnog glagola (*did*) s obzirom na to da eksplicitno naglašava suprotnost između onoga što se desilo a nije trebalo da se desi.

Suprotne rečenice sa veznikom *ali* odnose se na radnje koje su se izvršile ili će se izvršiti i pored toga što se konstatuje u onom dijelu nezavisno-složene rečenice bez ovog veznika. Sa pragmatičkog aspekta posmatrano, suprotnom rečenicom sa veznikom *ali* ističu se negativne karakteristike političke strategije protivnika, ili, pak, pozitivna svojstva govornikove politike koja stoje u odnosu suprotnosti sa protivnikovim političkim djelovanjem. S tim u vezi, fokus je na njima.

5. (HC): He says it's a secret plan, but the only secret is that he has no plan.

Kontrast se izražava i antitezom u okviru koje se navode potpuno suprotne ideje, strategije, prošla dešavanja, pri čemu se u političkoj debati jasno navode dobri potezi o nekom konkretnom pitanju koje je jedan kandidat povlačio, a odmah potom se ističu protivnikovi rđavi potezi vezani za istu situaciju. O tome ilustrativno u cijelosti svjednoči sljedeći primjer:

6. (HC): You know, back in the 1970s, I worked for the children's defense fund and I was taking on discrimination against African-American kids in schools. He was getting sued by the Justice Department for racial discrimination in his apartment buildings. In the 1980s, I was working to reform the schools in Arkansas. He was borrowing \$14 million from his father to start his businesses. In the 1990s, I went to Beijing and I said women's rights are human rights. He insulted a former Miss Universe, Alicia Machado, and called her an eating machine.

Poruka koju adresant želi da pošalje jeste potpuno jasna: adresant se borio protiv diskriminacije, oponent je bio optužen za diskriminaciju; adresant se zalagao za bolje školstvo zarad opšteg dobra, oponent je vodio računa o ličnim interesima, adresant se zalagao za prava ženskog dijela populacije, oponent je vrijeđao žene po raznim osnovama.

Već je više puta istaknuto da predsjednički kandidati nastoje da ubijede glasače da je protivnik loš izbor za opšte stanje u državi. Jedna od jezičkih strategija kojom se koriste odnosi se na upotrebu markera za skretanje pažnje kojim se publika, između ostalog, navodi da povjeruje u istinitost govornikovih tvrdnji. Marker za skretanje pažnje treba da privuku i zadrže pažnju auditorijuma na iskazima koji slijede, a koji sadrže jezgro kritike/nezadovoljstva/žalbe prema političkom protivniku. Oni služe

kao sredstvo da se jezgro žalbe pojača, te da se ostavi utisak govornikove uvjerenosti u svoje tvrdnje kojima nastoji da disredituje oponenta.

7. (DT): We have a divided nation because people like her, and believe me, she has tremendous hate in her heart.
8. (HC): But remember. Donald started his career back in 1973 being sued by the Justice Department for racial discrimination.

Ovakav tip primjera je često izražen imperativom kao glagolskim modusom koji se tipično koristi za realizaciju direktivne diskursne funkcije. Pored direktivnog značenja, kao što vidimo, imperativ ima i ubjeđivački ton kada se, jasno, sagleda i realizuje u određenom kontekstu.

Jedna od primarnih funkcija pasiva jeste da se sakrije agens neke radnje, pri čemu je fokus na samoj radnji. U političkom diskursu kratki pasiv se, između ostalog, koristi kao oblik sintaksičke eufemizacije kako bi se marginalizovalo obavezivanje političkih lidera na izvršenje neke radnje (Mišić-Ilić, Radulović, 2014). U korpusu smo zabilježili upotrebu i dugog i kratkog pasiva (Pullum, internet) pri realizaciji govornog čina žalbe. Dugi pasiv (eng. *long passive*) podrazumijeva upotrebu prepozicijske fraze (*by-phrase*) kojom se najčešće imenuje vršilac radnje. S druge strane, kratki pasiv (eng. *short passive*) podrazumijeva izostanak prepozicijske fraze. Iako se agens radnje ne navodi eksplicitno, pri verbalizaciji govornog čina žalbe, jasno je na koga se takvim pasivom referiše na osnovu sadržaja propozicije kao i samog situacionog okruženja, ili na osnovu prethodnog pominjanja u tekstu (11) o čemu svjedoče sljedeći primjeri:

9. (DT): All of the things that she's talking about could have been taken care of during the last ten years, let's say, while she had great power, but they weren't taken care.
10. (HC): By contrast, Donald's plan has been analyzed to conclude it might lose 3.5 million jobs.

Ukoliko je, pak, agens eksplicitno izražen u okviru pasivne rečenične konstrukcije upotrebom prepozicijske fraze, u tom slučaju „ne dobijamo samo dodatne detalje o agensu radnje, nego je poseban fokus smješten na njega”⁷ (Pullum, internet). Svrha

---

⁷ “(long passives) not only give details of the agent, they are ideal for laying special emphasis on the agent” (Pullum, internet).

dugog pasiva u analiziranoj američkoj predsjedničkoj debati jeste da se krivica i neko opšte nezadovoljstvo izraženo propozicijom iskaza otvoreno pripišu vršiocu radnje – protivniku ili njegovoj stranci.

11. (DT): The African-American community -- look, the community within the inner cities has been so badly treated, they've been abused and used in order to get votes by Democrat politicians, that's what it is.
12. (HC): And, indeed, I have met a lot of the people who were stiffed by you and your businesses, Donald.

Žalba je u izdvojenom primjeru (11) izražena u vidu sinegdohe, budući da se cjelinom (Demokratska stranka) obuhvata njen sastavni dio (protivkandidat Hilari Klinton), a poruka koja se šalje jeste da taj imenovani i naglašeni vršilac radnje koristi određenu populaciju da bi došao do svojih ciljeva i da je odgovoran za nedaće u kojima se nalazi jedan sloj stanovništva. U konačnici, intencija govornog subjekta je ponovo da se naglašavanjem i optuživanjem protivkandidata šira javnost ubijedi da ne treba da glasa za njega, što predstavlja direktivnu komponentu iskaza.

Složenija pasivna konstrukcija služi da se uvredljivom leksikom protivnik negativno evaluira, pri čemu tako formulisan iskaz ima globalni karakter, odnosno trebalo bi da odražava impresiju većeg broja potencijalnih glasača. Primjetno je i to da se u takvom načinu ophođenja, tj. u formulaciji iskaza uvredljivijeg sadržaja, izbjegava direktno obraćanje upotrebom lične zamjenice za drugo lice jednine, kako bi se ilokucionarna snaga iskaza makar malo ublažila, pa se protivkandidat tretira kao da nije prisutan.

13. (DT): She's been proven to be a liar on so many different ways. This is just another lie.

Neophodno je napraviti razliku između primjera *She's been proven to be a liar*. i *She's a liar*. pri čemu pasiv omogućava govorniku da svoje negativno mišljenje i stavove o protivniku iznese kao opšte mišljenje većina građana SAD-a, pa bi se na skali uvredljivosti drugi primjer smatrao daleko uvredljivijim.

Za tip diskursa kakav je predsjednička debata interogativi su svojstveni voditelju programa ili nekom iz publike ko je od organizatora dobio odobrenje da postavi neko pitanje. U korpusu smo zabilježili pojavu da debatant formuliše pitanje koje nama ilokucionu snagu pitanja nego nosi retorički karakter – na njega govornik ne očekuje nikakav odgovor, jer mu je on unaprijed poznat ili ima svoju viziju i uvjerenje o

potencijalnom odgovoru. Navodimo sljedeću ilustrativnu pojavu upotrebe interogativa u predsjedničkoj debati:

14. (DT): She complains that Donald Trump took advantage of the tax code. Well, why didn't she change it? Why didn't you change it when you were a senator? The reason you didn't is all your friends take the same advantage that I do.

Da je riječ o retoričkom pitanju govori niz iskaza koji slijede za pitanjem, a koji predstavljaju svojevrsan odgovor na njega. Takođe uočavamo da je pitanje istog sadržaja upućeno istoj osobi, koja se imenuje na dva načina – najprije indirektno u vidu trećeg lica jednine kao da adresat nije prisutan, a potom i direktno upotrebom drugog lica jednine. Nadalje, s obzirom na to da se pitanjem referiše na prošlost, ono implicira govornikovu kritiku zbog naznačenog propusta, te se može preformulisati na sljedeći način u vidu suprotne rečenice: *You should have change it (but you did not)*.

Nadalje, govorni čin žalba se najčešće izražava eksplicitnim izjavnim rečenicama u kojima se nedvosmisleno kritikuje protivnik zbog propusta, nepodobnosti za mjesto predsjednika, loših političkih i ličnih osobina. Ono što je za ovakav vid izražavanja žalbe specifično jeste imenovanje protivnika, upotreba lične zamjenice kojom se referiše na njega. Nekad predsjednički kandidati u debati govore jedan o drugom upotrebom drugog lica jednine, a nekada upotrebom ličnog imena (ili kombinacijom imena i prezimena) a nekada upotrebom trećeg lica jednine kao da oponent nije prisutan.

15. (DT): She's done a terrible job for the African Americans. She wants their votes and does nothing and then comes back four years later.
16. (HC): Donald has consistently insulted Muslims abroad, Muslims at home, when we need to be cooperating with Muslim nations and with the American Muslim community.

Kao što se vidi iz navedenih primjera, kritika je izržena na veoma eksplicitan način, pri čemu se otvoreno i ekspresivno govori o protivnikovim pogrešnim potezima, a sve u cilju pridobijanja glasačke publike na svoju stranu.

Naposljetku, isticanje protivnikovih negativnih političkih ili ličnih karakteristika ostvaruje se i na indirektniji i implicitniji način. Umjesto da se za oponenta otvoreno kaže da je rasista, licemjer, ženomrzac i slično, predsjednički kandidati obično pribjegavaju opširnijem elaboriranju protivnikovih postupaka iz kojih se nedvosmisleno može zaključiti za šta se optužuje ili šta mu se zamjera.

17. (DT): You treated him with terrible disrespect, and I watched the way you talk now about how lovely everything is, and how wonderful you are -- it doesn't work that way.

U izdvojenom primjeru (17), političkom protivniku se pripisuje osobina licemjera, a poruka koja se šaljem glasačima jeste da se zapitaju da li žele licemjera za svog predsjednika (koji najprije tretira nekog sa nipodaštavanjem, a po potrebi se ne libi da stane uz tu istu osobu i ukaže joj poštovanje).

4. ZAKLJUČAK

U radu smo izdvojili sljedeće načine realizacije govornog čina žalbe sa direktnivnom funkcijom: postupci intenziviranja (paralelizam, frontiranje, pomoćni glagol u izjavnoj rečenici), pasiv (sa agensom i bez agensa radnje, složene pasivne konstrukcije), suprotne rečenice, markeri za skretanje pažnje na iskaze žalbe, interogativne rečenične konstrukcije, eksplicitne izjavne rečenice i implicitne izjavne rečenice. Svi izdvojeni, klasifikovani i analizirani primjeri nedvosmisleno upućuju, u manjem ili većem stepenu, na negativnosti političkog protivnika, s krajnjim ciljem njegove diskreditacije i pridobijanja što većeg broja glasača. Na ovaj način realizovan u okviru političkog diskursa govorni čin žalbe, pored primarne ekspresivne funkcije, poprima obilježja direktivnog karaktera, jer se tako šalje poruka glasačima da svoj glas povjere određenom političkom kandidatu a ne njegovom oponentu.

S obzirom na to da je ovo istraživanje manjeg obima, potrebno je napraviti obimniju analizu kako bi se sa većom sigurnošću utvrdilo da li je frekvencija govornog čina žalbe u direktnoj vezi sa ishodom političkih izbora. Bilo bi preambiciozno i pretenciozno, politički i naučno neopravdano, tvrditi da ishod izbora zavisi isključivo od političke retorike pune izjava žalbe i nezadovoljstva, ali zasigurno da pored brojnih drugih faktora, ovakve izjave igraju važnu ulogu u kreiranju svijesti širokih narodnih masa.

LITERATURA

1. Austin, John (1962), *How to do Things with Words*, Oxford University Press, Oxford.
2. Bach, Kent, Harnish, Robert (1979), *Linguistic Communication and Speech Acts*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London.

3. Boxer, Diana (1993), "Social Distance and Speech Behavior: The Case of Indirect Complaints", *Journal of Pragmatics*, 19, 103–125.
4. Fairclough, Norman (1989), *Language and Power*, Longman, London.
5. Fairclough, Norman (1995), *Critical Discourse Analysis*, Longman, London.
6. Laforest, Marty (2002), "Scenes of family life: Complaining in Everyday Conversation", *Journal of Pragmatics*, 24, 1595–1620.
7. Levinson, Stephen (1983), *Pragmatics*, Cambridge University Press, Cambridge.
8. Mišić Ilić, Biljana, Radulović, Milica (2014), "Marginalizing commitment: syntactic euphemisms in political speeches", *Facta universitatis, Linguistics and Literature*, 12(1), 25–41.
9. Pullum, Geoffrey, "Fear and Loathing of the English Passive", internet, dostupno na http://www.lel.ed.ac.uk/~gpullum/passive_loathing.pdf (pristupljeno 1. marta, 2017. godine).
10. Sadock, M. Jerrold (1974), *Toward a Linguistic Theory of Speech Acts*, Academic Press, New York.
11. Searle, R. John (1969), *Speech Acts: An essay in the philosophy of language*, Cambridge University Press, Cambridge.
12. Searle, R. John (1975), "Indirect speech acts", *Syntax and Semantics 3 Speech Acts*, Ur. Cole & Morgan, 59–82.
13. Searle, R. John (1979), *Expression and Meaning, Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge University Press, Cambridge.
14. Sharndama, Emmanuel, Mgbemena, Judith (2015), "The language of political discourse: A study of acceptance speeches of two presidential aspirants in Nigeria", *Research Journal of English Language and Literature*, 19–37.
15. Trosborg, Anna (1995), *Interlanguage pragmatics, requests, complaints and apologies*, Mouton De Gruyter, Berlin/New York.
16. Van Dijk, Teun (2005), "War rhetoric of a little ally: Political implicatures and Aznar's legitimization of the war in Iraq", *Journal of Language and Politics* 4(2), 65–91.
17. Van Dijk, Teun (2006), "Discourse and manipulation", *Discourse and Society* 17(2), 359–383
18. Wilson, John (2015), "Political Discourse", *The Handbook of Discourse Analysis*, Ur. D. Tannen, H.E. Hamilton, D. Schiffrin, 398–418.

SPEECH ACT OF COMPLAINING IN A DIRECTIVE FUNCTION IN POLITICAL DISCOURSE

Summary:

The paper deals with the ways of realization of speech act of complaining in the political discourse, more precisely, in the three presidential debates between Donald Trump and Hillary Clinton. The examples of complaint are analyzed from the syntactic aspect. Apart from expressing their complaint with the opponent in a rather explicit way, the politicians tend to use certain strategies to emphasize their dissatisfaction, such as intensification of certain parts of sentence, or several sentences in a row, use of passive voice, interrogative sentences, attention getters etc. The final aim of complaining in the political discourse is to discredit the political opponent and to ensure a bigger number of voters for him/her. The goal of this paper is to point to how certain speech acts, such as the act of complaining which is transferred from purely expressive to a more directive type, can obtain different features when realized in a particular contextual setting, such as presidential debate.

Key words: Speech act of complaining; political discourse; directive speech acts; intensification; passivization; interrogative sentences, attention getters.

Adresa autora

Authors' address

Suzana Marković

Fakultet poslovne ekonomije u Bijeljini

Univerzitet u Istočnom Sarajevu

suzanae@live.com

